

Argumenty ve prospěch lokální potopy

Biblistika | 30.4.2015 @ 16.00

Modla tone pod vodou lokální potopy podobně jako za dnů Noe.

V jednom minulém článku jsem představoval knihu Irvinga Finkela, která popisuje, jak hluboce byla představa potopy v starověkých kulturách na blízkém východě zakořeněna. Z kulturního hlediska sloužila jako časový horizont. Finkel uvádí, že fráze „před potopou“ se používala v podobném smyslu jako dnes fráze „před válkou“. V našem prostředí bychom řekli „za první republiky“. Potopy byly v době bez přehrad docela běžnou věcí. Zásadní zde tedy není otázka zda se potopa Bible stala, ale jak se stala a popř. kdy a kde se stala. Při čtení Genesis 7–9 máme pocit, že jde o něco víc než každoroční záplavu. Je to velká katastrofa s božským retribučním podtextem. Byla to ale potopa globální nebo lokální? Co lépe zapadá do teologického rámce Písma a co lépe odpovídá historickým, přírodovědným a archeologickým důkazům?

Přiznám se, že jsem byl dlouho nakloněn upřednostňovat teorii globální potopy, protože podle mého tehdejšího názoru lépe odpovídala tomu, jak ji Genesis popisuje. Když jsem se však důkladně seznámil s teorií lokální potopy a pokusil se vyložit příběh o poslušném

Noemovi v kontextu celé knihy Genesis, změnil jsem názor. V několika bodech nyní představím argumenty, které pokládám za nejpřesvědčivější.

Exegetické a historické argumenty

- Ve verši Gn 7,23 se používá hebrejský výraz ארצה (země). Ten může označovat celou planetu (Gn 1,1) nebo jen jednu krajinu (10,10; 12,1). Hebrejščina zná i výraz תבל, jímž se odkazuje na celý svět (2S 22,16; Ž 18,15). Tento se však v příběhu o potopě nevyskytuje. Pokud by chtěl autor říci, že se pod vodou ocitlo každé suché místo na planetě Zemi, proč nepoužil výraz תבל?
- V mnoha případech se v Bibli hovoří o „celém světě“, avšak myslí se známý obydlený svět, ne všechny kontinenty celé planety. Takto např. Gn 41,57; Dt 2,25; Ž 19,5; Ř 1,8. V kontextu příběhu z doby měděné či z rané doby bronzové na Blízkém východě by se pojmem „celý svět“ myslela jižní Mezopotámie.
- Běžnou praxí autorů Bible bylo popisovat události tak, jak se jevily účastníkovi. Byly-li tedy přikryty „všechny vysoké hory, které jsou pod nebesy“ až do výšky patnácti loket (Gn 18n), mohlo jít o záznam očitého svědectví, ne o záznam ze satelitního pozorování. Archa byla 30 loket vysoká (13,5m). Pokud byl Noe vysoký asi 2m a pozoroval potopu z vrchu archy (13,5 + 2 = 15,5m), pak stačilo, aby byl uprostřed povodňových vod s nejbližším břehem ve vzdálenosti 15,5 km, aby mu připadalo, že byl zaplavený celý svět (viz <http://www.boatsafe.com/.../horizon.htm> a v. 6,15). Jistě, velehory na pozadí by Noe určitě viděl. Ale jen za dobrého počasí, které v kontextu verše 7,20 nepanovalo.
- Příběhy o potopě se neobjevují jen v Mezopotámii a v Egyptě, ale i v Řecku, Evropě, Indii, Východní Asii, Americe, Mikronésii atd. Dokazuje to však skutečně globální potopu? Ne nezbytně. Může jít o vzpomínky na různé potopy, s nimiž se starověcí osadníci často potýkali. Vlivný orientalista Kenneth Kitchen píše:

Potopy samy o sobě byly v „Zemi mezi dvěma řekami“ celkem běžné, takže proč tolik povyku kolem nějaké potopy? Možná proto, že do lidové paměti se zaryla jedna obzvláště masivní, daleko smrtelnější než ty ostatní a vzpomínka na ní se udržela ještě dlouho po ní, až nakonec vstoupila do písemné tradice. — K.A. Kitchen, On the Reliability of the Old Testament, 426

- V prvním či druhém století po Kr. autor známý jako pseudo-Filón v příběhu o Abrahamovi píše:

Před těmito všemi vyvolím svého služebníka Abrama a vyvedu jej z jejich země a přivedu jej do země, na kterou mé oko shlíželo od pradávna, když všichni, kdo obývali zemi zhršili v mých očích a já jsem na ně uvalil vody potopy, avšak tuto zemi jsem nezničil. — Pseudo-Filón 7,4

Tento text pochází z židovského prostředí. Tehdejší vykladači toho o potopě nevěděli o mnoho více než my a jejich výklady nejsou nijak směřodáté. Všiměme si jen, že autor ve své úctě k zaslíbené zemi tušil, že není možné, aby byla i tato země potrestána potopou. Proto předpokládá, že v době potopy ji nikdo neobýval, takže ji Bůh nemusel zničit. Bůh chtěl potrestat jen obyvatele země. Proč by potom zaplavil i místa, kde nikdo nebydlel?

- Lokální potopa lépe koresponduje se známou historií. Jak bylo řečeno, o potopy ve starověké Mezopotámii nebyla nouze. Některé archeologické nálezy však svědčí o tom, že několik potop zde bylo opravdu mohutných.

Na začátku 20. století byly ve městech Ur a Kíš v Mezopotámii objeveny až desetistopové vrstvy bláta překrývající dřívější osídlení. To naznačuje masivní lokální potopu. Problém vykopávek v Kíši spočívá v tom, že svědčí hned o dvou potopách. Jedna se datuje mezi 3000 a 2900 př. Kr. a druhá do období okolo 2600 př. Kr. Nález zbytků velké potopy v Uru se pak datuje do období okolo 3500 př. Kr., což se neshoduje s datováním potop v Kíši. Zajímavější jsou nálezy z města Šurupak. Jednak proto, že potopu v Šurupaku lze datovat do období mezi 2950 př. Kr. a 2850 př. Kr. a za druhé proto, že Šurupak byl podle sumerské legendy domovem Ziusudry (akkadský Utnapišti nebo Atrachasis, popř. biblický Noe).

Vidíme tedy tři velké potopy. Jednu roku 3500 př. Kr. druhou kdesi mezi 2950–2850 př. Kr. a třetí 2600 př. Kr. Jedna z nich představuje potopu biblickou. S ohledem na sumerský mýtus o potopě a na dvojité potvrzení (Kíš, Šurupak) se kloním k prostřední možnosti.

Problémy teorie globální potopy

Ve své nejdoslovnější interpretaci vyžaduje globální potopa alternativní orientaci na poli geologie. Literalista musí zjistit buď kam se všechna voda po potopě poděla nebo odkud se vzala. Ne, voda se nevypařuje do vesmíru. Ne, do ledovců se všechna neschová. Zajímavým pokusem o vysvětlení je tvrzení, že během potopy Bůh dopustil vrásnění velehor, takže voda, která je na světě dnes, se během potopy jen přelila z nějakých nádrží a z hustého parního obalu planety do oceánů, z nichž vystoupily zemské desky. Problém této teorie je, že se silně příčí zákonům geologie a že Bible neříká, že Bůh takové vrásnění dopustil. Znamená to, že pro tuto teorii neexistuje vůbec žádný důkaz kromě onoho „Bůh to tak mohl udělat“. Ano, mohl. On je Pán možnosti i skutečnosti. Otázka je, zda to tak udělal. Přírodovědné důkazy svědčící o pomalém vrásnění spolu s absencí biblické zmínky naznačují, že spíše ne.

Přiznávám, že v přírodních vědách se příliš neorientuji. Jsou zde však i další otázky, které teorii globální potopy zatopí. Například tyto:

- Jak se býložravá zvířata stihla rozmnožit a unikat před predátory? Popř. co predátoři jedli?
- Jak se zvířata dostala na ostrovy? Kudy doplávali sloni na Cejlon?
- Odkud se vzali lidé, kteří nespádají mezi semity, hamity ani jáfetovce, tj. mezi národy středomoří a blízkého východu (např. asiáté)?

Teologické hledisko jako nejsilnější argument

Můj poslední argument je podle mého nejsilnější, protože osvětluje ne jednotlivé detaily, ale celkovou povahu biblického vyprávění.

Bible je příběh o tom, jak Bůh vychází člověku vstříc a chce s ním mít vztah. Píší se v ní takzvané „dějiny spásy“. Tyto dějiny spásy nejsou takové dějiny, jaké známe z učebnice. Ne proto, že by byly zfalšované nebo méně přesné! Bůh chrání, aby si to někdo myslel! Jsou jiné proto, že v jejich hledáčku je pouze jedna nit příběhu spásy. Je zde věrný Ábel, věrný Enóš, věrný Noe, věrný Abram, Josef, Mojžíš, David, Ježíš a mnoho dalších. Svět, který je kolem nich, je zde jen jako kulisa, před níž oni svádí svůj dobrý boj víry. Ten svět je skutečný, je historický, ale náš vhled do toho světa skrze kukátko Bible je omezený.

Co to znamená? Znamená to, že příběh o velké záplavě v Mezopotámii v 30. století př. Kr., z níž spravedlivý Noe vyvázl díky Boží prozřetelnosti, dává z hlediska dějin spásy větší smysl, než příběh o superkatastrofě, při níž zahynulo všechno, co

neumělo dýchat pod vodou. Jde mi zde o takovou interpretaci příběhu, která by příběh o věrném Noemovi zasadila jako vhodný dílek hned vedle příběhů o Abramovi a Mojžíšovi.

Při interpretaci Genesis 7–12 nám tento pohled umožní nevidět příliš velkou čáru mezi Noem a Abramem. Není zde střih, kdy předtím Bůh jednal s celým lidstvem dohromady a teď najednou jedná už jen zvlášť. Ne! Bůh vždy jedná se svým věrným a provází ho bez újmy tímto složitým světem. Jednou tak, že mu poradí připravit se na potopu a podruhé tak, že jej vyvede z jeho rodného prostředí.

Poznámky na závěr

Za prvé se omlouvám, že neuvádím mnoho citací na zdroje, z nichž jsem čerpal. Jde o mnoho článků a knih a trvalo by mi dlouho dohledat je. Pokud stojíte o původní zdroj některého z argumentů, napište si o něj mailem nebo v komentáři.

Za druhé chci zdůraznit, že platnost jedné nebo druhé teorie nemá příliš daleké teologické implikace. Ano, teorie lokální potopy podle mého názoru lépe odpovídá literárnímu a teologickému kontextu knihy Genesis, ale nemění její poselství.

Cílem tohoto článku bylo přimět čtenáře k zamyšlení nad tím, zda tradiční a konzervativní teorie globální potopy skutečně věrně odpovídá samotnému textu Písma. Podle mého názoru ne, byť uznávám, že teorie lokální potopy po sobě nechává sporná místa a že při prvním přečtení příběhu to tak nevypadá.

<https://selah.diet/biblistika/argumenty-ve-prospech-lokalni-potopy/>